

התופעה של ההומונימיה הנובעת מהשינוי ההיסטורי של ההגאים בשפה העברית

ظاهرة المشترك اللفظي الناشئة نتيجة التغير التاريخي للأصوات في اللغة العبرية

The phenomenon of homonymy resulting from the historical change of phonemes in the Hebrew language

أ.م.د. عامر محمد سليم(*)

Lecturer. Dr.Amer Mohammed Saleem

amrslm@colang.uobaghdad.edu.iq

الملخص

تعتمد هذه الدراسة على ظاهرة من الظواهر اللغوية التي تصيب معظم اللغات على مر الزمن، وهي التغير التاريخي الذي يصيب الأصوات لأسباب مختلفة، وقد تأثرت اللغة العبرية بهذه الظاهرة في فقدانها لمجموعة من الأصوات من مخارج مختلفة، بينما بقيت هذه الأصوات موجودة في بعض أخواتها ضمن ما يسمى بالمجموعة اللغوية السامية.

وبسبب فقدانها لهذه الأصوات تحول التعبير عنها إلى أصوات أخرى تشترك معها في بعض الخصائص، ونتيجة لهذا التغير ظهرت مجموعة من المفردات تشترك في الشكل الكتابي واللفظي وتختلف في المعنى، بعضها يعبر عن الأصوات الأصلية الموروثة عن اللغة الأم دون تغيير، والبعض الآخر عن الأصوات المتحولة التي فقدت نطقها الأصلي واشتركت مع غيرها في الرمز الكتابي.
الكلمات المفتاحية: التغير التاريخي للأصوات، مفردات المشترك اللفظي، السامية الأم.

(*) جامعة بغداد/ كلية اللغات/ قسم اللغة العبرية

Abstract

The subject of this study depends on one of the linguistic phenomena that affects most languages over time, which is the historical change that affects the sounds for various reasons, and the Hebrew language was affected by this phenomenon in its loss of a group of sounds from different exits, while these sounds remained present in some of its sisters within the so-called Semitic language group.

Because of its loss of these sounds, their expression shifted to other sounds that share some characteristics with them, and as a result of this change, a group of vocabulary emerged that shares the written and verbal form and differs in meaning, some of which express the original sounds inherited from the mother tongue without change and others about the mutated sounds that lost their original pronunciation and shared with others in the written symbol.

Keywords: Historical change of consonants, homonymous words, Proto-Semitic.

סיכום

נושא מחקר זה מתבסס על אחת התופעות הלשוניות שמשפיעות על רוב השפות לאורך ההיסטוריה, והיא השינוי ההיסטורי שחל בעיצורים מסיבות שונות. השפה העברית הושפעה מתופעה זו, אשר גרמה לאובדן קבוצת עיצורים ממוצאים שונים, לעומת זאת עיצורים אלו נשמרו בחלק מהשפות האחרות שלה, המשתייכות למשפחת השפות השמיות, בעקבות אובדן עיצורים אלו, הפכה ההבעה שלהם לעיצורים אחרים החולקים תכונות דומות.

כתוצאה משינוי זה, נוצרה קבוצה של מילים המשותפות בצורתן הכתובה והפונטית אך נבדלות במשמעותן, חלק מהמילים מבטאות את העיצורים המקוריים שירשו משפת האם ללא שינוי, בעוד אחרות מייצגות עיצורים שהשתנו, ואיבדו את הגייתם המקורית והתמזגו עם עיצורים אחרים בסמל הכתיב המשותף.

מילות מפתח: שינוי היסטורי של עיצורים, ערכים הומונימיים, השמית האם.

הקדמה

המחקר הנוכחי עוסק באחת התופעות הלשוניות הייחודיות, והיא היווצרות סוג מסוים של רב-משמעות כתוצאה משינוי פונטי המשפיע על חלק מהעיצורים מסיבות שונות. השפה העברית, כאחת מהשפות המשתייכות למשפחת השפות השמיות, עברה גם היא שינויים היסטוריים בעיצורים, שהובילו לאובדן עיצורים ממוצאים שונים ולהתמזגותם עם עיצורים אחרים הקרובים אליהם במוצא ובתכונות, תוך שימוש באותיות סמליות משותפות. כתוצאה משינוי פונטי זה, שבו יותר מעיצור אחד משתתף בסמל אות משותף, נוצרה בעברית קבוצה של אותיות המייצגות גם את העיצור המקורי, ששרד מהשמית הקדומה ונותר בחלק משפות אחיות, כמו הערבית, וגם עיצור נוסף משני, שהשתנה מהעיצור המקורי שנעלם מהעברית, ומשתף אותה את עם העיצור הראשון בשל הקרבה בתכונות מסוימות. לכן נוצרו בעברית קבוצות ייחודיות של מילים, שהמילונים מציגים אותן כהומונימיות, המילים האלו מייצגות לעיתים את העיצורים שנותרו בנוסחם המקורי שהורש משפת האם, ולעיתים אחרות את העיצורים שהשתנו לאחר אובדנם והתמזגותם עם המקור באותה אות. קבוצת האותיות המייצגות שני עיצורים או יותר בעברית היא כדלקמן:

האות (ז) המייצגת את העיצור המקורי (ז - ז) ואת העיצור השניוני (ד - ד).

האות (ח) המייצגת את העיצור המקורי (ח-ח) ואת העיצור השניוני (כ - כ).

האות (ע) המייצגת את העיצור המקורי (ע - ע) ואת העיצור השניוני (ג - ג).

האות (צ) המייצגת את העיצור המקורי (צ - צ) ואת שני העיצורים השניוניים (צ - צ), (ט - ט).

והאות (ש) המייצגת את העיצור המקורי (ש-ש) ואת העיצור השניוני (ת - ת).

מטרת המחקר

מטרת המחקר היא להאיר את התופעה הלשונית הייחודית שנובעת מהשינוי ההיסטורי שהשפיע על קבוצת עיצורים בשפה העברית. שינוי זה גרם לאובדן עיצורים בהגייה שלהם ולשיתופם עם קבוצת עיצורים אחרת באותו סמל אות, כתוצאה מכך נוצרה קבוצת מילים הומונימיות המייצגות את העיצורים המקוריים פעם ואת העיצורים שהשתנו פעם שניה.

שיטת המחקר

המחקר התבסס על חילוץ המילים המסומנות במילונים כערכים הומוניים, ובעיקר אלו הכוללות באותיותיהן את העיצורים המייצגים את העיצורם שאבדו, לצד ייצוג העיצורים המקוריים, כמו כן המחקר ניסה להתחקות אחר המקורות של עיצורים אלו בשפת האם, תוך השוואה עם השפה השומרת ביותר על העיצורים המקוריים – השפה הערבית.

רוב המילים המסומנות כערכים הומונימיים במילונים החשובים ביותר של השפה העברית בנוסף למילונים המשותפים של השפות השמיות.

המבוא

השפה היא ישות חיה, היא חיה על לשונם של דובריה, שהם יצורים חיים. לכן, היא מתפתחת ומשתנה עם הזמן, כמו יצור חי שמתפתח ומשתנה. כך גם תופעות חברתיות אחרות; השפה נתונה להתפתחות מתמדת בכל מרכיביה, כולל הגאים, אוצר מילים, דקדוק ומשמעות. (عبد التواب, ۱۹۹۹: ۹)

המשמעות של התפתחות לשונית שונה ממשמעות של שינוי, התפתחות המבוססת על עקרונות מדעיים מובילה לשיפור ולשגשוג, היא מתבצעת תמיד מתוך רצון האדם ומשקפת שינויים בכל היבטי השפה, לעומת זאת, שינוי עשוי להיות לטובה או לרעה, והוא יכול להתרחש לעיתים ללא רצון האדם.

ההגה, כאחד המרכיבים הבסיסיים של השפה, מושפע גם הוא משינויים, כמו שאר המרכיבים. שינויים פונטיים הם כל שינוי או הבדל בהגאים בין תצורה לשונית מוקדמת לתצורה מאוחרת יותר. שינויים אלה מתרחשים בשל גורמים מתוך המילה, הנובעים מאינטראקציה בין ההגאים, או מחוצה לה, הנובעים מהשפעת מילים סמוכות ומגורמים דקדוקיים בתחום המשפט, המשפיעים על ההגאים. (حسنين, ۲۰۰۶: ۶۷)

השינויים הפונטיים נחלקים לשתי קטגוריות עיקריות: שינויים היסטוריים ושינויים מבניים, שינויים היסטוריים הם אלו המשנים את מערכת ההגאים של השפה, כך שהגה לשוני אחד הופך להגה אחר בכל הקשריו. לעומת זאת, שינויים מבניים משפיעים על הקשרים שבין ההגאים במילה אחת. (عبد التواب, ۱۹۹۹: ۲۴).

השינוי ההיסטורי עשוי להיות מוגבל, כלומר, שינוי שמתרחש על עיצור מסוים והופך אותו לעיצור אחר רק בחלק מהקשריו הלשוניים. לעומת זאת, שינוי מוחלט הוא שינוי שבו העיצור משתנה לעיצור אחר בכל הקשריו הלשוניים. (انیس, ۱۹۷۹: ۱۶۹).

שינויים פונטיים מתרחשים כאשר תכונות ההגאים משתנות, מה שמוביל להופעת הגאים חדשים ולהיעלמותם של הגאים קיימים, קל לזהות שינויים כאלה אם הם התרחשו בשפה כתובה מתקופות מוקדמות, במיוחד אם הם נבדקו בהשוואה לקבוצת שפות השייכות לאותה משפחה לשונית, משום שהתהליכים מתנהלים על פי חוקים קבועים שניתן למדוד לפיהם. (الزعيبي, ۲۰۰۸: ۶)

אחד מהחוקים החשובים ביותר בתחום זה הוא חוק ההקלה, שלפיו השפה שואפת להקל על דובריה, ומנסה להיפטר מהגאים קשים ולהחליפם בהגאים הדורשים פחות מאמץ בהגייתם,

גורם נוסף חשוב בשינוי פונטי הוא קירבה ביציאת ההגה או בתכונותיו בין ההגאים שחלים בהם שינויים. (אניס, 1979: 183)

השפות השמיות עברו תנאים שונים שתרמו לשינויים גדולים בהגייהן ובמבניהן המורפולוגיים והתחביריים, השפות הללו שכנו לצד שפות אחרות שאינן שמיות, שהיו נפוצות באזורים שבהם הן שולטות, גם עליהן השפיעו גורמי התפתחות ושינוי בכל היבטיהן הלשוניים, ושינויים פונטיים הם מהשינויים הבולטים שניתן לזהות לאורך הזמן.

קיימת שפה משוערת המכונה «השמית האם», המכילה את כל המרכיבים המקוריים שהועברו לשפות הבנות שלה. החוקרים מניחים כי שפה זו הכילה 29 הגאים, אך שפות רבות בקבוצה זו איבדו רבים מההגאים הללו, בעוד שחלק מהן שמרו על רובם. מבין השפות שאיבדו עיצורים רבים, נמנית קבוצת השפות השמיות המערביות (הכנעניות והארמיות) ודיאלקטיהן, בשל קרבתן לשפות שאינן שמיות, כמו יוונית, מה שגרם לאובדן עיצורים שניים ארוכים בנוסף לעיצורים (غ, خ, ض). (الزبي, 2008: 10)

השפה העברית, כאחת מקבוצה זו, שמרה רק על 22 עיצורים מתוך 29 העיצורים שהיו בשמית הקדומה, השפה העברית איבדה מספר עיצורים שהפכו לעיצורים אחרים הקרובים להם במוצא ובתכונות, חלק מהשפות, כולל הערבית הצפונית, שמרו עליהם. (בלאן, 2010: 71)

אז השתנה העיצור השיני הרך והאטום (ث) לעיצור החכי הרך ואטום (ש), והפך העיצור השיני הרך והקולי (ذ) לעיצור המכתשי הרך והקולי (ז), והפך העיצור הרך והקולי שהוא מקבילו של (ذ) הנחצי (ظ) לעיצור הרך הנחצי והאטום (ص) כמו כן, הפך העיצור הפוצץ הקולי והנחצי (ض) לעיצור (ص), וגם הפך העיצור הלועי הרך והקולי (غ) לעיצור הגרוני הרך והקולי (ع), והפך העיצור הלועי הרך והקולי (خ) לעיצור הגרוני הרך והקולי (ح). (موسكاتي, 1993: 56). (بروکلמן, 1977: 48)

כתוצאה משינויים פונטיים אלה, נוצרו בעברית קבוצות אותיות המייצגות שני עיצורים או יותר: הראשון הוא העיצור השמי המקורי שנשמר ללא שינוי, והשני הוא העיצור שהשתנה ואבד בהגייתו והתמזג עם עיצור אחר המתאים לו בשפה הזאת. (حجازي, 1973: 141)

אז האות (ז) בעברית מייצגת שני עיצורים שמיים: העיצור (ז) בעברית, המסומן (ז), והעיצור (ذ) בערבית, המסומן (ذ), והאות (ח) מייצגת את העיצור הגרוני (ח), המסומן (ح), ואת העיצור הלועי (خ) המסומן (خ), האות (ש) מייצגת את העיצור החכי (ח) המסומן (ش), בנוסף לעיצור השיני הרך (ث) המסומן (ث), והאות (ע) מייצגת שני עיצורים: הראשון הוא העיצור (ع), כפי שמבוטא על ידי העדות המזרחיות (העין בערבית ע1), והשני הוא העיצור הלועי השמי (غ – ע2), כפי שמבוטא בערבית, האות (צ) מייצגת שלושה עיצורים שמיים: הראשון הוא העיצור הנחצי כפי שמבוטא על ידי העדות המזרחיות הצ, בערבית (ص), שמסומן

(צ'); והשני הוא העיצור המקביל הנחצי לעיצור (ז), שהוא (ظ) בערבית, שמסומן (צ''); והשלישי הוא העיצור המקביל הנחצי לעיצור (ד) בערבית, (ض), שמסומן (צ''). (בלאו, 1971).

ועל כן, המילים העבריות שבהן מופיעות האותיות הללו ניתנות לסיווג לשתי קבוצות:
 1. מילים שבהן האותיות מבטאות את העיצורים המקוריים שירשו מהשמית הקמאית.
 2. מילים שבהן האותיות מבטאות את העיצורים המשתנים, שעדיין נשמרים בערבית הקלאסית, כפי שמוצג בתרשים הבא.

זָרַע – זָרַע	אָזַן – אָזַן
חָלַב – חָלַב	חָטָא – חָטָא
עָיִן – עָיִן	עָרַב – עָרַב
צָדַק – צָדַק	אָרֶץ – אָרֶץ
רָאשׁ – רָאשׁ	שׁוּר – שׁוּר

נציין כי בקבוצה הראשונה, המילים מכילות את העיצורים השמיים המקוריים, ואילו בקבוצה השנייה, המילים כוללות את העיצורים שהשתנו מהמקור השמי והעברית איבדה אותם, אך נשמרו בערית הקלאסית.

כתוצאה משינוי זה שחל בקבוצת עיצורים מסויימים, נוצרו זוגות מילים שבחלק מהן מכילות את העיצורים השמיים המקוריים, בעוד אחרות מכילות את העיצורים שהשתנו, ובכך נוצרה קבוצה ייחודית של מילים דומות מבחינת ההגייה והכתיבה אך שונות במשמעות (הומונימיות), מילים אלו התגבשו בשלבים השונים שעברה השפה העברית מאז היווסדה ועד ימינו.

במילים אילו נתעניין במחקר זה, ננסה להציג את מילים אילו ולחקור את מקורותיהן באמצעות השוואה לשפה הערבית הקלאסית, שעל פי מומחים רבים שמרה על מרבית העיצורים שהיו קיימים בשמית האם, המחקר יתבסס על מילונים עבריים מודרניים שסווגו את המילים האלה בהומונימיות, במיוחד על המילון העברי החדש של אבן שושן.

על פי האלפבית השמי, העיצור (ד' ז') הוא הראשון שנעלם מהשפה העברית והפך לעיצור ל (ז) לפיכך העיצור הזה במילים עבריות עשוי להיות: או עיצור מקורי שהוא קיים בשאר השפות השמיות, או תוצאה של שינוי מעיצור (ד' ז') שבאותן שפות. לדוגמה, המילה (זָרַע) מן (זָרַע) שמקבילה למילה (זָרַע) בערבית, העיצור ז' בה הוא מקורי (ז'), כפי שנשאר בעברית באותו העיצור, לעומת זאת, המילה (זָרַע) שמקבילה למילה (זָרַע) בערבית, העיצור ז' בה הוא תוצאה של שינוי מהעיצור (ד' ז') שנשאר בערבית. (בלאו, 2010: 17)

העיצור השני שנאבד מהעברית הוא העיצור החכי (ח' ח'), שהוחלף בעיצור הגרוני (ח)

לדוגמה: המילה (نَحر - נַחַר) בהוראת «שחט» ה ח כאן היא מקורית (ח¹) לעומת זאת, אותה מלה בהוראה המקבילה למילה הערבית (نخر - שַחַר), ה ח כאן מתחלפת מהעיצור הערבי (ח - ח²). (אבן שושן, 1979: 165).

העיצור השלישי שאיבדה העברית הוא (ע ג), שהוחלף ב ע לדוגמה: המילה (عربية - ערביית), ה־ע כאן היא ע מקורית (ע¹) לעומת זאת אותה מילה עברית במשמעות זמן שקיעה (غروب), ה־ע כאן מתחלפת מן (ע ג - ע²). (אבן שושן, 1979: 195)

שני העיצורים הרביעי והחמישי שאיבדה העברית הם (צ ו ט ז) והפכו בעברית ל צ לדוגמה, «צָבָר» מקבילה בערבית ל (صبار), הצ כאן היא מקורית (צ¹), לעומת זאת המילה (ظبر - צִבִּיר) במשמעות «אסף» הצ כאן מתחלפה מן צ, צ (צ²), והמילה «צבי» במשמעות (עופר - ظبي) הצ כאן מתחלפה מן ט ז (צ³). (בלאו, 2010: 71)

והעיצור הששי שאיבדה העברית הוא (ת ט) התחלף בעברית בש לדוגמה: המילה «תִּשְׁנָה» במשמעות 12 חודשים (سنة) הש פה מקורית (ש¹), לעומת זאת המילה «תִּשְׁנָה» במשמעות «חזור» הש מתחלפה מן ת ט (ש²). (שויקה, 1997: 710).

להלן טבלה של המילים ההמונימיות שהצלחנו למצוא במילונים העבריים החשובים ביותר.

הערך ההמונימי	ה מ ש מ ע ו ת עם העיצור המקורי	המשמעות עם העיצור המשתנה
אָח (מקרא, 193: 1965)	موقد	اُخ
אוֹזְנִית (אבן שושן, 1979: 53)	نبات الرجل	سماعة الهاتف
אָזן (אבן שושן, 1979: 52)	وازن (وزن)	اُذن
אָחוּז (כנעני, 1998: 58)	نسبة مئوية	مأخوذ
אֶשְׁכּוּל (בן יהודה, 1947: 417)	عالم	عقول (عقل)
אשׁוּל (בן יאון, 1911)	فندق	اُنشِل نبات الأثل
בָּצַע (סיג'יף, 2008: 199)	اختلس	بضع (قطع)
זִמְרָה (כנעני, 1998: 199)	غناء	ذمار (صفوة الفاكهة)
זִרְה (קוגמן, 1970: 232)	قاس	زَهر ذرى

זרוע (בן יארון, ۱۲۳)	زرع	זרוע זראע
זרות (אבן שושן, 1979: ۶۹۸)	غربة	מזרוע (מקאס)
זרר (סיגפ, ۲۰۰۸: ۵۱۳)	عطس	זר (בעטר)
זקל (Gesenius, 1907 : 287)	حبل	חבל (فساد)
חזק (בן יהודה, 1461: 1948)	شوكة	חוخة (مغارة)
זדר (רבי כמאל, 1992: ۱۶۶)	دخل	זדר (غرفة)
חור (אבניאון, 198: 2000)	حر	خور
חוש(חש) (قوجمان, ۱۹۷۰: 247)	حس	חשית (سريع)
חישא (אבן שושן, 1979: 759)	احساس	חש (اسراع)
חזירה (כנעני, 1209: 1998)	عودة	חזירה
חטב (סיגפ, ۲۰۰۸: ۵44)	احتطب	חטב (القي خطبة)
חטיפה (כנעני, 1230: 1998)	اغلق	חטف
חטם (אבן שושן, 1979: 748)	كظم غيضة	חטם (شم)
חלד (בן יארון, ۱30)	صدأ	חלד (حيوان)
חלויץ (בן יהודה, : 1564)	طليلة	חלויץ
חלחל (אבן שושן, 1979: 771)	ارهب	חלחל
חליטה (סיגפ, ۲۰۰۸: 564)	قرار	חלט
חליף (כנעני, 1301: 1998)	بدیل	חליפה
חלל (אבניאון, 2000: 203)	قتيل	חלל
חלק (רבי כמאל, : 198)	نعومة	חלק (نصيب)

חֶפֶה (מקרא, 1965: ג, 358)	חופה (כימה العرس)	أخفي
חֶפֶפָה (אבן שושן, 1979: 814)	גسل (شعر الرأس)	أخفاء
חֶפֶף (אבן שושן, 1979: 814)	גسل	اخفي
חֶפּוּר ٢٠٠٨: סיג'יף (588)	מחפור	خفر (خجل)
חֶפֶר (٢٠٠٨: סיג'יף (588)	חפר	خفر
חֶפֶר (עבאנֶה, ٢٠١٣: ٣٤٦)	חפירה	خفر
חֶרוּז (שוויקה, 1997: 704)	قافية شعرية	خرزة
חֶרוּט (אבן שושן, 1979: 833)	منحوت	مخروط هندسي
חֶרְחור (שוויקה, 1997: 765)	إثارة	خرخرة (رغاء الجمل)
חֶרְחַר (שוויקה, 1997: 765)	اوقد	خرخر (الجمل)
חֶרַט (סיג'יף, ٢٠٠٨: 603)	ندم	خرط (معدن)
חֶרַט (סיג'יף, ٢٠٠٨: 603)	ندم	مخرطة
חֶרִישָה (אבן שושן, 1979: 839)	חרש	حرثة
חֶרֶף (אבן שושן, 1979: 842)	شتم	شَتَى (امضى الشتاء)
חֶרֶש (רבי כמאל, : 169)	صمت	حرث
חֶרֶש (אבן שושן, 1979: 997)	فقر	ورث
חֶרֶה (قوجمان, ١٩٧٠: ٤١٣)	ناثر(الكاهن الذي ينثر الدم على المذبح)	ما هذا ؟
חֶרֶר (סיג'יף, ٢٠٠٨: ٩٠٥)	غزل	مذر (فسد) (عابنة, ٢٠١٣: ٨٠٧)
חֶרַחַט (אבן שושן, 1979: 1293)	سقط الجنين	مخط

מְשִׁימָן (סיגִיף, 2008: 1097)	מסמן (מדהון)	מִתְּמֵן (זוֹ תְּמִינִיָּה اضلاع)
נָחַר (רְבִי כֶמַל, 1992: 303)	נַחַר (נִבְּח)	נַחַר (שִׁחַר)
נְעִימּוֹת (סיגִיף, 2008: 1175)	נְעוּמָה	נְעִימּוֹת נְעֻמָּת
נָלַל (אֲבֵן שׁוֹשֶׁן, 1979: 1934)	עֵמֶל	עָלָ (יָמַע הַעֲלָה)
נָעִלָם (קוֹגְמָן, 1970: 650)	נְסִיָּאן	נְעִלָם
נָעֵלָה (אֲבֵן שׁוֹשֶׁן, 1979: 1937)	נְעִמָּה	נְעִלָה
נָעִנָה (סיגִיף, 2008: 1344)	נְעִיבָה – עִנִּי	נְעִיבָה
נְעִיבָה (רְבִי כֶמַל, 1980: 191)	נְעִיבָה	נְעִיבָה (נְעִיבָה)
נְעִיבָה (רְבִי כֶמַל, 1992: 353)	נְעִיבָה	נְעִיבָה
נְעִיבָה (שׁוֹיִקָה, 1997: 1425)	נְעִיבָה	נְעִיבָה
נְעִיבָה (עֲבֵרָה, 1976: 150, 27)	נְעִיבָה	נְעִיבָה
נְעִיבָה (סיגִיף, 2008: 1368)	נְעִיבָה (מִן הַנְּעִיבָה)	נְעִיבָה (הַנְּעִיבָה)
נְעִיבָה (רְבִי כֶמַל, 1980: 192)	נְעִיבָה	נְעִיבָה (נְעִיבָה)
נְעִיבָה (אֲבֵן שׁוֹשֶׁן, 1979: 2007)	נְעִיבָה (הַנְּעִיבָה)	נְעִיבָה
נְעִיבָה (אֲבֵן שׁוֹשֶׁן, 1979: 2007)	נְעִיבָה	נְעִיבָה
נְעִיבָה (נְעִיבָה, 1998: 4504)	נְעִיבָה	נְעִיבָה
נְעִיבָה (רְבִי כֶמַל, 1992: 368)	נְעִיבָה	נְעִיבָה
נְעִיבָה (Gesenius, 1907: 831)	נְעִיבָה	נְעִיבָה
נְעִיבָה (אֲבֵן שׁוֹשֶׁן, 1979: 2192)	נְעִיבָה	נְעִיבָה
נְעִיבָה – (אֲבֵן שׁוֹשֶׁן, 1979: 2194)	נְעִיבָה	נְעִיבָה

צָבִי (قوجمان, ۱۹۷۰: 753)	صبا	ظبي
צָבִיָּה (قوجمان, ۱۹۷۰: 753)	انتفاخ	ظبية
צָבִיעָה (سیغیف, ۲۰۰۸: 1489)	مسك بالاصابع	صبغ
צָבִיעַ (ربحي کمال, 1992: 397)	امسك بالاصابع	صبغ
צָבִעוֹנִי (אבן שושן, 1979: 2197)	زهرة التوليب	مصبوغ بعدة ألوان
צָבֵר (عبانة, ۲۰۱۳: 564)	نبات الصبار	צָבֵר ضֵר (جمع الاصابير)
צִירוֹף (سیغیف, ۲۰۰۸: 1529)	تنقية	تنظيف (وضع الاشياء في ظرف)
צָלֵל (אבן שושן, 1979: 2232)	غطس	تظلل
צָלֵל (אבן שושן, 1979: 2232)	صليل	ظل خفيف
צָלַע (سیغیف, ۲۰۰۸: 1512)	الصلعاء (مصيبة)	צָלַע ضلع
צָעִירָה (אבן שושן, 1979: 2250)	حزن	فتاة صغيرة
צָפִירָה (سیغیف, ۲۰۰۸: 1525)	صغير	ضفيرة
צָפֶרֶן (עבר, 1976: כ"ח, 854)	قرنفל	ظفر
צָר (אבן שושן, 1979: 2261)	عدو	ظَرَّ (حجر صوان)
צָרָה (אבן שושן, 1979: 2272)	امر سيء	ضرة
צָרַח (سیغیف, ۲۰۰۸: 1529)	حرك بيدق الشطرنج	صرخ
קִיץָה (אבן שושן, 1979: 2339)	ملل	يقظة
קָרַץ (عبانة, ۲۰۱۳: 709)	قرصة عجین	قرض (إبادة)
רָצָה (אבן שושן, 1979: 2557)	ركضت	رضي

נְשִׁבוֹת (אבן שושן, 1979: 2595)	سببات (عطلة السبب)	ثوبه (رجوع)
נְשִׁיָּם (סיגפ, 2008: 1751)	شيء ما	ثوم
נְשִׁמָה (פוגמן, 1970: 925)	شامة	تثمين
נְשִׁזָר (פוגמן, 1970: 926)	الحبل السري	ثور
נְשִׁלָח (אבן שושן, 1979: 2702)	سلاح	سلخ (الجلد)
נְשִׁלָח (אבן שושן, 1979: 2702)	مرسل	سلاخ الجلود
נְשִׁמָן (אבן שושן, 1979: 2730)	سمن (دهن بالسمن)	ثمن
נְשִׁנָה (פוגמן, 1970: 963)	درس	ثنى (كرر)
נְשִׁנוּי (אבן שושן, 1979: 2742)	مدروس	مثنى (مكرر قوله)
נְשִׁנוּן (אבן שושן, 1979: 2743)	العناية بالاسنان	تثنية (تكرار)
נְשִׁעָר (סיגפ, 2008: 1828)	سعر	ثغر
נְשִׁפְתִּים (אבן שושן, 1979: 2774)	اداة بناء (خطاف)	اثفيتان (حجارتا القدر)

המקורות

1. אבן שושן, א, המילון החדש, 7 כרכים, ירושלים, 1972.
2. אבן-יאון, א, מילה במילה, תל אביב, 2000.
3. בלאו, יהושע, תורת ההגה והצורות של המקרא, ירושלים, 2010.
4. בן יהודה, אליעזר, מילון הלשון העברית הישנה והחדשה, ירושלים, 1948.
5. כנעני, יעקוב, המילון העברי המלא, תל אביב, 1998.
6. שויקה, יעקוב, רב מילים המילון השלם, תל אביב, 1997.
7. אנציקלופדיה מקראית, הוצאת מוסד ביאליק, תל אביב, 1976.
8. האנציקלופדיה העברית, חברה להוצאת אנציקלופדיות בע"מ, ירושלים, 1965.
9. Gesenius, William, Hebrew and English lexicon of Old Testament, new york, 1907.

المصادر

١. انيس، ابراهيم، الاصوات اللغوية، مكتبة الانجلو مصرية، القاهرة، ١٩٧٩.
٢. بروكلمان، كارل، فقه اللغات السامية، ترجمة رمضان عبد التواب، الرياض، ١٩٧٧.
٣. بن بارون، ابراهيم اسحاق، الموازنة بين اللغتين العبرانية والعربية، نقله الى الخط العربي احمد محمود هويدي القاهرة، ١٩٩٩.
٤. حجازي، محمود فهمي، علم اللغة العربية، الكويت، ١٩٧٣.
٥. حسنين، صلاح، المدخل في علم الاصوات المقارن، القاهرة، ٢٠٠٦.
٦. الزعبي، امّنة، التغير التاريخي للاصوات في اللغة العربية واللغات السامية، اربد، ٢٠٠٨.
٧. السامرائي، ابراهيم، التطور اللغوي التاريخي، ط٢، بيروت، ١٩٨١.
٨. سيغيف، ديفيد، قاموس سيغيف عبري - عربي. عربي - عبري، تل ابيب، ٢٠٠٨.
٩. عباينة، يحيى، الزعبي امّنة، معجم المشترك اللغوي العربي السامي، اربد، ٢٠١٣.
١٠. عبد التواب، رمضان، التطور اللغوي مظاهره وعلله وقوانينه، ط٣، القاهرة، ١٩٩٧.
١١. كمال، ربحي، الابدال في ضوء اللغات السامية دراسة مقارنة، بيروت، ٢٠٠٨.
١٢. كمال، ربحي، المعجم الحديث عبري-عربي، دار العلم للملايين، ط٢، بيروت، ١٩٩٢.
١٣. موسكاتي، سباتينو، مدخل الى نحو اللغات السامية المقارن، ترجمة مهدي المخزومي وعبد الجبار المطلبي، بيروت، ١٩٩٣.